

KUVÂ-YI MİLLİYE’NİN 90. YILI

İçinde bulunduğumuz 2009, Kuvâ-yı Milliye’nin örgütlenişinin 90. yılı ve bütün Türkiye’de, Kültür Bakanlığı’nın koordinasyonunda çeşitli etkinliklerle kutlanıyor.

Bir milletin haksızlığa, işgale ve iş birlikçilere karşı “ya istiklâl ya ölüm” parolasıyla isyanını ifade eden Kuvâ-yı Milliye, Türk İstiklâl Savaşı’nın ruhunu ve özünü ifade etmektedir. Bu nedenle Kuvâ-yı Milliye, askeri bir anlamdan önce ve daha çok bu yönüyle önemlidir. Her şey, 30 Ekim 1918’de imzalanan Mondros Mütarekesi ile başladı. Oysa sanılıyordu ki ateşkes antlaşmasının imzalanmasıyla savaş sona erdi, barış kurulacak ve yıllardır gidenleri dönmeyen, acı çeken, gözyaşı döken Anadolu halkı birazcık rahat yüzü görecekti. Bu sadece halkın umudu değildi; onu yönetenler de böyle olacağını, olması gerektiğini düşünüyorlardı. Öyle ya, ateşkes antlaşması imzalamak; imzalayan her devlet için namus demektir; silahlı çatışma bitecek, ordular buldukları yerde kalacaklardı. Ne var ki, karşı tarafın başka niyetleri vardı ve bunu savaş devam ederken imzaladıkları gizli antlaşmalarla da kayıt altına almıştı. Üstelik, savundukları ya da savunur gördükleri hak, hukuk, adalet, küçük milletlerin hakları gibi değerleri görmezden gelmelerine yardımcı olacak esnek noktaları da yerleştirmişlerdi mütarekeye. Şimdi bunları uygulama zamanıydı.

Gecikmeden de başladılar uygulamaya İtilaf Devletleri; Mondros Mütarekesi’ni imzalayan Rauf Bey’in ifadesiyle İngiltere ve müttefikleri mütarekeyi, “daha mürekkebi kurumadan ihlal etmeye başladılar” ve fazla değil sadece 2 hafta sonra 13 Kasım 1918 günü İstanbul’a donanmalarını gönderdiler. Gelen sadece donanmaları değildi; bir işgal yönetiminin temsilcileri de o donanmayla gelenler arasındaydı. Tarihin garip bir tecellisidir ki, 13 Kasım 1918 iki ayrı tarzın mücadeleye başladığı tarihin de başlangıcı oldu: Sonraki döneme damgasını vuracak kurtuluş yollarından iki S’nin ilki Siyaset idi. Osmanlı hükümeti ve resmi çevrelere göre: “Haklarımızı ancak siyaseten savunabilirdik. Bunun yeri de Paris’te toplanan Barış Konferansı idi. Silahlı direniş gibi İtilaf Devletleri’ni kızdıracak hareketlerden uzak durmalıyız. Karşımızdakiler Düvel-i Muazzama, zaten istesek de onlarla silahlı bir

mücadeleye girişemeyiz. Biz kendi başımıza bir şey yapamayız, hakkımızda verilecek karara rıza gösterelim.”

İtilaf Devletleri'ne ait donanmanın İstanbul'a geldiği gün, Yıldırım Orduları Grubu Kumandanlığı lağvedildiği için İstanbul'a dönen Mustafa Kemal Paşa, İtilaf donanmasını hüznle seyrederken bütün kararlılığıyla o sözü söyledi: “Geldikleri gibi giderler!” Mustafa Kemal Paşa ve yakın arkadaşları derhal, gelen donanmayı ve düşman askerini göndermenin yollarını aramaya başlarken şu gerçeği de görmüşlerdi: “Türkler bağımsız yaşamak istiyorlarsa Anadolu merkezli silahlı bir mücadele vermek zorundadırlar. Haklarımızı ancak silahla koruyabiliriz.” “Siyaset” ve “Silah” ayrımında gelişmeler, silahlı bir çözümün zorunlu olduğunu gösterdi. Bunun halk tarafından da kabul ve destek görmesi için çok beklemek gerekmedi. Nitekim Hatay'ın Dört Yol ilçesine bağlı Karakese köyünde, Kuvâ-yı Milliye'nin ilk kıvılcımı olan silah, 19 Aralık 1918'de Fransızlara karşı kullanıldı.

Asıl savaş Batı Cephesi'nde Yunanlara karşı verildi. İşgal günü Hasan Tahsin tarafından sıkılan ilk kurşun, Türklerin Yunan'ı asla “efendi” olarak kabul etmeyeceğinin bütün dünyaya ilan edilmesiydi. İzmir'den sonra işgal sahasını her türlü şiddeti uygulayarak genişletmeye çalışan Yunan'ın bu toprakları bir sömürgecinin ötesinde “vatan” yapmak için geldiğini gören bölge halkı, askeriyle, sivilıyla, efesiyle ele ele gönül gönüle savaşmaya başladılar.

Batı Anadolu bölgesindeki Kuvâ-yı Milliye hareketi, İzmir ile başlayıp üç koldan Anadolu içlerine ilerlemekte olan Yunan birliklerine karşı doğdu. İtilaf Devletleri'nin işgallerinin geçici olduğu düşüncesinde olan halk, yüzlerce yıl Osmanlı Devleti'nin hâkimiyetinde yaşayan Yunanistan'ın işgallerinin hangi amaca yönelik olduğunu anlamakta gecikmedi. Manisa, Aydın, Salihli, Ayvalık, Bergama, Soma, Menemen, Ödemiş'e kadar genişleyen Yunan işgaline karşı silahlı direniş olarak Kuvâ-yı Milliyeler birlikleri kuruldu. Bölgede görev yapan komutanların da desteklediği bu kuvvetler, halktan katılan gönüllülerden ve devlete isyan ederek dağa çıkmış olan zeybeklerin, artık silahlarını vatan savunması için kullanmalarından meydana geldi. Salihli Cephesinde, Çerkez Ethem; Menderes Bölgesi'nde, Demirci Mehmet Efe, Yörük Ali Efe ve Danişmentli İsmail Efe önde gelen Kuvâ-yı Milliye liderleridir. Ayvalık, Ödemiş ve Menderes bölgesinde Kuvâ-yı Milliye'nin kuruluş gelişmesinde büyük emekleri geçen sivil ve asker aydınlardan da, Albay Bekir Sami (Günsav) Bey, Yarbay Ali Çetinkaya, Kazım Özalp, Mahmut Celâl Bayar, Mehmet Şefik Aker ve Yüzbaşı Tahir, Karaosmanzâde Halit Paşa'nın isimlerini anmak yerinde olacaktır. Kuvâ-yı Milliye birlikleri başlangıçta gerilla savaşı taktiği uyguladılar. Yunan birliklerine baskınlar düzenleyerek ağır kayıplar verdirdiler. Yunan ve onu Anadolu'ya gönderenler Kuvâ-yı Milliye ile gördüler

ki; Türkler haklarında verilen kararları itirazsız kabul etmeyecekler ve işgalciler Anadolu içlerine ellerini kollarını sallayarak ilerleyemeyecekler.

Kuvâ-yı Milliye birlikleri Güneyde de Fransızlara karşı mücadele etti. Fransızların, Mütareke'den sonra işgal ettikleri Adana, Mersin ve Osmaniye'de yerli Ermenilerle işbirliği yapmaları ve jandarma gücünü Ermenilerden oluşturmaları, halkı yıldırma için de, suçsuz insanları Suriye'ye göndermeleri Türkler tarafından tepkiyle karşılandı. İngiltere ile anlaşan Fransa'nın, bu devletten, işgali altındaki Antep, Maraş ve Urfa'yı alması, Fransızlara karşı var olan tepkiyi artırdı. Adı geçen şehirlerde, temelde halkın içinden çıkan insanlar tarafından meydana getirilen Kuvâ-yı Milliye birlikleri tarafından destanımsı şehir savaşları yapıldı. Tamamen bir halk hareketi karakterinde olan güneydeki Kuvâ-yı Milliye'ye Mustafa Kemal Paşa tarafından komutanlar atandı. Topçu Kemal Bey, "Doğan"; Piyade Yüzbaşı Osman Bey, "Tufan"; Yüzbaşı Ratip, "Sinan Paşa" ve Üsteğmen Salih Bey, "Şahin" takma adlarıyla halkı örgütlediler.

Halk, Trakya Bölgesi'nde de Yunan işgaline karşı örgütlenmiştir. 1920 başlarında toplanan Edirne Kongresi'nde alınan karar gereği silahlı birlikler oluşturulmuştur. Trakya'da bulunan I. Kolordu Komutanı Cafer Tayyar Paşa, görevden alındıktan sonra da, Mustafa Kemal Paşanın isteği üzerine millî güçlere yardım etmeye devam etti.

Resmî otoritenin izni ve rızası dışında gelişen Kuvâ-yı Milliye'nin ortaya çıkışını Atatürk şöyle ifade eder: "Hükümet merkezi, düşmanların şiddetli çemberi içindeydi. Siyasal ve askerî bir çember vardı. İşte böyle bir çember içinde yurdu savunacak, ulusun ve devletin bağımsızlığını koruyacak kuvvetlere emrediyorlardı. Bu biçimde yapılan emirlerle, devlet ve ulusun araçları temel görevlerini yapamıyorlardı. Yapamazlardı da. Bu araçları savunmanın birincisi olan ordu da, 'ordu' adını korumakla birlikte, elbette temel görevini yerine getirmekten yoksundu. İşte bunun içindir ki yurdu savunmak ve korumak olan temel görevi yerine getirmek, doğrudan doğruya, ulusun kendisine kalıyor. Buna Kuvâ-yı Milliye diyoruz."

Mustafa Kemal Paşa, Anadolu'da milleti, millî hedef etrafında birleştirmek için çalışırken, Kuvâ-yı Milliye ile de yakından ilgilendi. "Kuvâ-yı Milliye'yi etkin kılmak esastır" düşüncesi Erzurum Kongresi'nde alınan kararlardan biridir. Sivas Kongresi'nde ise, Batı Anadolu'da Yunan işgaline karşı savaşan bütün Kuvâ-yı Milliye birlikleri Batı Anadolu Umum Kuvâ-yı Milliye Kumandanlığı çatısı altında birleştirildi ve Ali Fuat Paşa bu birliklere komutan olarak tâyin edildi. Mustafa Kemal Paşa, bu birlikleri desteklerken, bunu, düzenli ordu birlikleri kurulana kadar geçecek sürenin değerlendirilmesi olarak gördü. Diğer bir ifadeyle Kuvâ-yı Milliye birlikleri Mustafa Kemal

Paşa'ya, düzenli ordu birliklerinin kurulması için gerekli zamanı kazandırdı. Atatürk biliyordu ki, karşısındaki Yunan birliklerine karşı başarılı bir savaşı ancak düzenli ordu birlikleriyle yapılabildi. Kuvâ-yı Milliye ile savunma savaşı yapmak mümkün olsa bile, her geçen gün işgal sahasını genişleten Yunanları Anadolu'dan söküp atmak mümkün değildi. Bunun yanı sıra bazı Kuvâ-yı Milliye liderlerinin keyfi ve yanlış uygulamaları söz konusuydu. Bu arada, Ekim 1920'de Kuvâ-yı Milliye birlikleri tarafından Yunanlara karşı düzenlenen Gediz Taarruzu'nun başarısızlıkla sonuçlanması üzerine birlikler tasfiye edildi. Askeri anlamda bir devir sona ermiş olsa da, Kuvâ-yı Milliye ve "Kuvvâcılar" bir inanç, bir ruh ve bir felsefe olarak Milli Mücadele'nin sonuna kadar devam etti. Aslına bakılacak olursa, Milli Mücadele ile de bitmedi. "Ya istiklal, ya ölüm" parolasıyla İstiklâl Savaşı'nı yedi düvele karşı zaferle sonuçlandıran "Kuvvâcı" ruh, Cumhuriyet döneminde Atatürk'ün liderliğinde, kazanılan zaferi kalıcı kılmak için "Türkiye'yi muasır medeniyet seviyesine çıkartmak" hedefiyle inkılâp sürecini başlattı.

Türk tarihinin en zor döneminde büyük bir başarıyan Kuvâ-yı Milliyeciler, zafere iman eden bir milletin neler yapabileceğini bütün dünyaya gösterdiler. Başta Gazi Mustafa Kemal Atatürk olmak üzere bütün Kuvvâcılara, şükran ve rahmet diliyoruz.

Mevlüt Çelebi*

* Doç. Dr., Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi Anabilimdalı Başkanı.